

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

ערש"ק פרשת מטות תשע"ז שנה ג' גליון 147

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל chagitben@neto.net.il

הנושא: מפני מה זכה רבי יהושע בן לוי שתהא הלכה כמותו

ואמר לו: אם אתה הולך לגבי רבי יהושע בן לוי ומראה לו אותם אבני כדכוד, אני מציל לספינה זו בזכותך. אמר לו התינוק: רבי יהושע בן לוי גדול הדור הוא, ולא יאמין לי. אמר לו אליהו: רבי יהושע ענוותן הוא, ויאמין לך. וכשתראהו לא תראה לפני בני אדם, אלא הנהיגהו למערה הרחוקה מלוד שלשה מילין ותראהו לאבני כדכוד שם. מיד נעשה לו נס ויצא משם בשלום, הלך אותו תינוק לגבי רבי יהושע בן לוי ומצאו יושב בשיבה הגדולה של לוד, אמר לו: מרי! דבר יש לי לומר לך. קם רבי יהושע בן לוי, אתם רואים ענוותנותיה דרבי יהושע בן לוי שהלך אתו שלשה מילין ולא אמר לו מה אתה מבקש ממני, כיון שהגיעו למערה, אמר לו התינוק: מרי! אלה הם אבני כדכוד שאמרו חכמים, וכיון שראם הבהיקה כל לוד מאורן והשליכן לארץ ונגנזו."

נמצא כי רבי יהושע בן לוי היה מיוחד במידת הענוה, עד שבעל המדרש משבח את ענוותנותו ואומר: "אתם רואים ענוותנותיה דרבי יהושע בן לוי שהלך אתו שלשה מילין ולא אמר לו מה אתה מבקש ממני."

כמו כן מצינו במסכת עבודה זרה (כ:) מחלוקת האם יראה עדיפה על ענוה או להיפך. לדעת רבי פינחס בן יאיר כשמביא את סדר העליה הרוחנית מסיים את דבריו ואומר: "וחסידות גדולה מכולן שנאמר (תהלים פ"ט, כ') "אז דברת בחזון לחסידך". ופליגא דרבי יהושע בן לוי דאמר רבי יהושע בן לוי ענוה גדולה מכולן שנאמר (ישעיה ס"א, א') "רוח ה' אלהים עלי, יען משח ה' אותי לבשר ענוים", "חסידים" לא נאמר אלא "ענוים", הא למדת ש"ענוה גדולה מכולן". ע"כ הרי שגם היה נאה דורש ונאה מקיים, ומדבר בשבח מידת הענוה.

ויש לומר שזכה להתעטר במידת הענוה על פי מה שכתב התוספות יום טוב (סוף מסכת עוקצין), שרבי יהושע בן לוי הוא ואביו היו תלמידיו של רבי יהודה הנשיא, ושנינו במשנה סוף מסכת סוטה (מט.), משמת רבי בטל ענוה ויראת חטא. לפי זה יש לומר, שרבי יהושע בן לוי זכה למידת הענוה ממורו ורבו רבי יהודה הנשיא.

וכבר במאמר על רבי עקיבא עמדנו לבאר מדוע נקראו התנאים והאמוראים על שם הוריהם, יעו"ש. ואף כאן מוצאים אנו אצל רבי יהושע בן לוי, שנקרא על שם אביו "בן לוי" או "בר ליואי". ולפי דרכינו יש לפרש, כי בא ללמד בזה על מידת הענוה שלו, כי סדר האותיות של השם "לוי" מסמל על ענוה, כי האות 'ל' היא הגבוהה שבאותיות ואחריה האות 'ו' שהיא נמוכה יותר ואחריה האות 'י' שהיא הקטנה ביותר, ללמד שעל אף גדלותו היה ממעיט את עצמו.

ומצינו אצל בית הלל שזכו שתיפסק הלכה כמותם מחמת ענוותנותם, וכדברי הגמרא בעירובין (יג:), אמר רבי אבא

החיד"א (שם הגדולים ח"ב מערכת ס) מביא "והלכה כרבי יהושע בן לוי בכל מקום".

ויש לזה מקור בדברי הראשונים, כמו שכתב המאירי בספרו בית הבחירה לברכות (ב., ו.) בשם הגאונים, וכן מפורש בתשובות הרא"ש (כלל ב' סימן י"ד) וכן הוא בפסקי הרא"ש (סוכה פ"ד ס"א ועבודה זרה פ"ה סכ"ט).

וכן כתבו התוס' (עירובין סב: סה:) וכן הר"ן (נדרים מה:), שבכל מקום שרבי יהושע בן לוי ורבי יוחנן וריש לקיש נחלקו בהלכה, נקבעה ההלכה כרבי יהושע בן לוי. ואילו בחולין (צז.) כתבו התוספות: ורבי יהושע בן לוי בר סמכא הוא והלכה כמותו.

וצריך להבין במה זכה רבי יהושע בן לוי שתיפסק הלכה כמותו?

ונראה לומר כי מצינו בעירובין (מו:): הלכה כרבי עקיבא מחבירו, וכרבי יוסי מחבירו, כרבי מחבירו. וממשיכה הגמרא ומביאה כלל נוסף: רבי מאיר ורבי יהודה - הלכה כרבי יהודה. רבי יהודה ורבי יוסי - הלכה כרבי יוסי, ואין צריך לומר רבי מאיר ורבי יוסי - הלכה כרבי יוסי. ע"כ. והטעם לכך כותב הכס"מ בהלכות מעילה (פרק ה' הלכה ו'): משום שמצינו בגיטין (סז.) רבי יוסי נימוקו עמו. ולכן מן הראוי לפסוק כמותו.

הנהגה זו מצינו גם אצל רבי יהושע בן לוי שדרכו היתה לפרש טעמים של הראשונים, למשל בירושלמי (ברכות פ"ד ה"א) למה תמיד נקרב לארבע שעות ביום. ושם בה"ג למה נתקנו ח"י ברכות בתפילת העמידה. ובמסכת סוכה (פ"ה ה"א) למה נקרא שמו בית השואבה. כמו כן למה נקרא שם "אנשי כנסת הגדולה". ובמסכת עבודה זרה (פ"ב ה"ה) הוא מבאר למה אסרו גבינות של עכו"ם. ובמסכת תענית (פ"ד ה"א) למה מוציאים את התיבה עם ספר התורה בתענית לרחוב. ובעירובין (פ"ג ה"ב) מפני מה מערבים בחצירות. ובבבלי (חולין צא.) למה נקרא שמו גיד הנשה.

הרי שרבי יהושע בן לוי היה חוקר לברר הטעמים והסיבות של כל דין והלכה, והיה דומה בזה לרבי יוסי שמעלתו ש"נימוקו עמו", לכן ראוי הוא שתיפסק הלכה כמותו.

ונראה לתת טעם נוסף בזה, בהקדם מה שמצינו במדרש שרבי יהושע בן לוי היה מעוטר במידת הענוה, כמובא במדרש בפסיקתא דרב כהנא (פסקא עניה סוערה דף קל"ו): "רבי יהושע בן לוי היה מתחמד לראות את אותם אבני כדכוד, קם עליו אליהו הנביא זכור לטוב, אמר לו רבי יהושע: אין אדוני מראה לי אותן אבני כדכוד? אמר לו: כן, והראם לו על ידי נס. מעשה בספינה אחת שהיתה מפרשת בים הגדול והיתה כולה גויים, והיה בה תינוק אחד יהודי, בא עליהם סער גדול בים, התגלה אליהו להוא ינוקא

אמר שמואל, שלש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו. יצאה בת קול ואמרה: אלו ואלו דברי אלהים חיים הן, והלכה כבית הלל. וכי מאחר שאלו ואלו דברי אלהים חיים מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן? מפני שנוחין ועלובין היו ושונין דבריהן ודברי בית שמאי ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן. ע"כ.

ומרן הבית יוסף ז"ל בכללי הגמרא שלו (הנדפסים על ספר הליכות עולם שער ה' פרק א' דף נ"א ע"א) אחר שהביא דברי התלמוד דערובין דלעיל, כתב: "תמוה לי, אם לא היה הדין כדברי בית הלל וכי מפני רוב המידות הטובות שבהם קבעו הלכה כמותם? ואפשר דהכי קאמר, מפני מה זכו שיכוונו תמיד האמת וכו' עד שמפני היותם אמת קבעו הלכה כמותם. ע"ש וע"ע להגאון חיד"א בספרו חומת אנך (פרשת נח אות ג') מה שכתב בזה שהענותן זוכה לכווין לאמת ושהלכה כמותו, ובהגהות שפת החומה שם.

על פי זה פירש החיד"א בספרו יוסף תהילות (מזמור כ"ה) על הפסוק "ידרך ענוים במשפט וילמד ענוים דרכו". שכפי שביאר מרן הבית יוסף שעל ידי הענוה זוכים לכוין לאמת, וזהו שאמר: "ידרך ענוים במשפט" שיקבע הלכה כמותם, וכי תימא מפני הענוה יתקלקל הדין? לזה אמר: "וילמד ענוים דרכו" שבזכות הענוה מכוונים אל האמת.

ואם כן יש לומר, שגם מטעם זה זכה רבי יהושע בן לוי שתיפסק הלכה כמותו.

בזה נבוא ונבאר עוד, שמצינו בכתובות (עז): כשעלה רבי יהושע בן לוי לגן עדן, נכנס למקומו של רבי שמעון בר יוחאי.

כמסופר שם, שיש מחלה הנקראת "בעלי ראתן" מחלה שפוגעת בקרום של המח, ומסוכנת היא מאוד עד שהגמרא אומרת שרבי יוחנן היה מכריז: "היזהרו מזבובים של בעלי ראתן". כמו כן, מזהירה הגמרא אפילו מהרוח שבאה מכיוונם של בעלי ראתן לבל תעביר חיידיקים. ומשום כך רבי זירא נמנע מלשבת מול הרוח הבאה מכיוונם של בעלי ראתן. רבי אמי ורב אסי לא היו אוכלים ביצים מתרנגולת שהיתה באותה שכונה שיש בה חולה של בעלי ראתן, ואילו רבי יהושע בן לוי היה מחבק את החולים ולומד עמם תורה. התפלאו תלמידיו איך הוא לא מפחד, לא חושש מהדבקה. השיב להם: "אילת אהבים ויעלת חן" התורה נותנת חן מיוחד על לומדיה, אמר להם: אם חן מעלה על לומדיה אגוני לא מגנא?! אינני חושש כי התורה מגינה ושומרת עלי.

כשהגיע זמנו למות, אמרו למלאך המות לך תעשה את רצונו של רבי יהושע בן לוי. בא מלאך המוות ואומר לו שהוא בא על מנת לקחת את נפשו. "בסדר גמור" ענה לו רבי יהושע בן לוי. "אבל יש לי תנאי. אני רוצה לדעת לאן אני הולך מכאן, ללא זה אני לא מוכן שתיקח אותי".

למלאך מוות לא נותרו הרבה אפשרויות והוא מזמין את רבי יהושע בן לוי לעלות איתו ולהראות לו לאן הוא לוקח אותו מהעולם הזה.

"רגע" אמר רבי יהושע בן לוי, "אני לא מוכן ללכת איתך כשאתה מחזיק את הסכין. אתה תהרוג אותי".

הביא לו מלאך המוות את הסכין. ועלו שניהם לשמים עד שהגיעו למקום מסויים בגן עדן, ופונה מלאך המוות אל רבי יהושע בן לוי ואומר לו: "כאן, מאחורי הגדר נמצא גן עדן, ולכאן אתה תגיע לאחר שתמות".

רבי יהושע בן לוי שמע את זה וקפץ מיד מאחורי החומה, לגן עדן, עם הסכין בידיו.

"תחזיר לי את הסכין!" מבקש מלאך המוות, ורבי יהושע בן לוי מסרב. רצה מלאך המוות להוציא את רבי יהושע בן לוי משם, מיד קפץ ריב"ל ונשבע שהוא לא יוצא.

קורא מלאך המוות להקב"ה ומבקש ממנו: "תוציא אותו. הוא נשבע שהוא לא יצא ובתורה כתוב שזה איסור חמור להפר שבועה. אני לא יכול לעבוד ככה!"

אמר הקב"ה: "נסתכל בספר החיים של רבי יהושע בן לוי. אם הוא נשבע פעם בחייו ועבר על שבועתו. גם אנו נכריח אותו

לעבור על שבועתו. אבל אם הוא מעולם לא עבר על שבועה אז גם עכשיו הוא יכול להישאר בפנים".

בדקו ולא מצאו אפילו פעם אחת שהוא התחייב על משהו ולא קיים.

החליטו בבית דין של מעלה לעשות פשרה שרבי יהושע בן לוי נשאר בגן עדן בעודו בחיים. והסכין יוחזר למלאך המוות.

וזה מה שמצויין במסכת דרך ארץ זוטא (סוף פ"א): ט' נכנסו בחייהם בגן עדן ואלו הן: חנוך בן ירד ואלהיו ומשיח ואליעזר עבד אברהם וחירם מלך צור ועבד מלך הכושי ויעבץ בנו של רבי יהודה הנשיא ובתיה בת פרעה וסרח בת אשר, ויש אומרים אף רבי יהושע בן לוי.

מכריז אליהו לפני רבי יהושע בן לוי: פנו מקום לבר ליואי! פנו מקום לבר ליואי! יש לדקדק בלשונו של אליהו הנביא אשר במקום לומר "בן לוי" הוא משנה ואומר: "בר ליואי".

פגשו את רבי שמעון בר יוחאי שהיה יושב על שלש עשרה כיסאות של פז, שואל רשב"י את ריב"ל: כבודו בר ליואי? השיב לו כן. שואל אותו רשב"י: האם נראתה הקשת בימך? אמר ליה: הן. אם כן, אי אתה בר ליואי. מסביר רשב"י: אין אתה ראוי לכרוז זה שאני שומע, שהקשת אינו אלא אות ברית שלא יחרב העולם, ואם יש צדיק גמור בדור אין צריך אות. ממשיכה הגמרא: ולא היא ודאי שלא היתה הקשת בימיו, אלא שלא רצה להחזיק טיבותא לנפשא.

וכבר עמד המהר"ל מפראג בספרו חידושי אגדות (כתובות שם) להסביר מדוע מקומו של רבי יהושע בן לוי הוא אצל רבי שמעון בר יוחאי, וכך כתב וז"ל: "רבי יהושע בן לוי יש לו יחוס ודמיון אל רבי שמעון בר יוחאי, וזה כי רבי יהושע בן לוי לא נראה הקשת בימיו, וכן בימי רבי שמעון בר יוחאי גם כן לא נראה הקשת, כדאייתא במדרש בראשית רבה פרשת נח (הובא בפירושו רש"י פרשת נח ט', י"ב) "לדרת" חסד כתיב, שיש דורות שלא היו צריכים לראות הקשת, וזהו דורו של רבי שמעון בר יוחאי.

וביאר זה מה שלא נראה הקשת, כי כל הנבראים אין להם המציאות מצד עצמם רק מצד שהוא יתברך שומר הכללים שלא יהיו נפסדים, וזהו אות הקשת שלא ישתנה ויפסד העולם בחטאים, נמצא כי כל הנמצאים אין להם ראוי הקיום רק מצד שהוא יתברך אינו רוצה לבטל העולם, חוץ מרבי שמעון בר יוחאי ורבי יהושע בן לוי להם היה הקיום בעצמם שיש להם זכות עצמם. ולפיכך רבי יהושע בן לוי מצורף עם רבי שמעון בר יוחאי, כי הדברים אשר הם שוים מצד המציאות יש להם יחוס זה אל זה.

וזהו שאמרו שרבי יהושע בן לוי ראה את רבי שמעון יושב על י"ג כסאות, והוא מבואר ממה שאמרו סוף עוקצין עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות, כדכתיב "להנחיל אוהבי יש", ואלו י"ש הם י"ג כי היר"ד הוא עשרה והשי"ן הוא שלשה במספר קטן וזהו י"ג, וביארנו זה במסכת עוקצין". עכ"ד (כמו כן יעוי' במשך חכמה עה"ת שלח ט"ו, ל"ט שהביא שני טעמים בזה).

ולפי דרכינו יש לומר, שגם רבי שמעון בר יוחאי היה בשיטה זו שענוה עדיפה על כולן, וכך מבואר בזה"ק (פרשת נשא דף קמה:), שמרום את דרגת הענוה מעל היראה וזה לשונו: במה גדולה היראה לפני הקב"ה שבגלל היראה ענוה, ובבלל הענוה חסידות. נמצא שכל מי שיש בו יראת חטא ישנו בכולן, ומי שאינו ירא שמים אין בו לא ענוה ולא חסידות. תאנא, מי שייצא מן היראה ונתלבש בענוה ענוה עדיף, ונכלל בכלהו הה"ד "עקב ענוה יראת ה'", כל מי שיש בו יראת שמים זוכה לענוה, כל מי שיש בו ענוה זוכה לחסידות, וכל מי שיש בו יראת שמים זוכה לכלם, לענוה דכתיב "עקב ענוה יראת ה'". לחסידות דכתיב (תהלים ק"ג, י') "וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו". ע"כ. העולה מדברי הזוהר, כי היראה מביאה לידי ענוה וזה לכאורה ההיפך מדברי רבי פנחס בן יאיר, ולכן רבי יהושע בן לוי שהיה דורש כדרשתו של רבי שמעון בר יוחאי, לכן היה מקומו יחד עמו בגן עדן.